

④

a) Označíme si hmotnosť Jakuba s taškou $m_J = 45 \text{ kg}$, počet podlaží $n = 5$ a výšku jedného podlažia $h_0 = 3 \text{ m}$. Pri vynášaní nákupu a najmä samého seba prekonáva Jakub ťažovú silu $F = m g$, pričom vynesie nákup do výšky $h = n h_0$, takže vykoná prácu rovnú zmene polohovej energie

$$W = F h = m g n h_0 = 45 \text{ kg} \cdot 10 \text{ N/kg} \cdot 5 \cdot 3 \text{ m} = 6750 \text{ J}$$

Jakub vykonal mechanickú prácu 6750 J.

b) Jakubov priemerný výkon P je daný podielom práce $W = 6750 \text{ J}$, ktorú Jakub vykonal (vypočítali sme ju v časti a)) a času $t = 2 \text{ min} = 120 \text{ s}$, za ktorý túto prácu vykonal (poznáme ho zo zadania):

$$P = W / t = 6750 \text{ J} / 120 \text{ s} = 56,25 \text{ W}$$

Jakubov priemerný výkon bol 56,25 W.

Správne odpovede:

a) 6750 J

b) 56,25 W

Bodovanie:

2 body

za správnu odpoveď

0 bodov

za nesprávnu odpoveď

⑤

a) Na zavesené teleso pôsobí vždy gravitačná sila (s veľkosťou $F_g = m g$ smerom zvislo nadol) a vztlaková sila F_{vz} v smere zvislo nahor.

Veľkosť vztlakovej sily opisuje Archimedov zákon $F_{vz} = m_v g$. V tomto vzťahu je m_v hmotnosť vytlačenej tekutiny, t. j. hmotnosť tekutiny s objemom v nej ponoreného telesa. Túto hmotnosť si vyjadrujeme súčinom objemu telesa a hustoty tekutiny $m_v = V \cdot \rho_v$.

Ak je touto tekutinou vzduch, vztlakovú silu vzhľadom na nízku hustotu vzduchu zanedbávame.

Sila daná rozdielom gravitačnej a vztlakovej sily, ktorá pôsobí na jedno rameno váh, je vykompenzovaná silou, ktorú vytvára závažie na druhom ramene rovnoramenných váh. Keďže obe sily sú súčinnom hmotnosti a gravitačného zrýchlenia, na váhach vlastne hmotnosť závažia vyrovnáva hmotnosť váženého telesa.

Kameň zavesený na jednom ramene rovnoramenných váh bol vyvážený závažím s hmotnosťou 250 g.

Po ponorení kameňa do vody sa sila pôsobiaca na toto rameno váh znížila o vztlakovú silu spôsobenú vytlačenou vodou, ktorej objem bol 100 cm^3 a hustota

$$\rho_{\text{voda}} = 1000 \text{ kg/m}^3 = 1 \text{ kg/dm}^3 = 1 \text{ g/cm}^3$$

$$\text{Vztlaková sila teda bola } F_{vz} = m_{\text{voda}} g = V \rho_{\text{voda}} g = 100 \text{ cm}^3 \cdot 1 \text{ g/cm}^3 \cdot g = 100 \text{ g} \cdot g$$

O túto hodnotu sa zmenšila sila pôsobiaca na rameno váh, na ktorom bol zavesený kameň.

O rovnakú hodnotu sa musela zmenšiť aj sila, pôsobiaca na druhé rameno váh. Táto sila sa dá vyjadriť ako $m_z g$. Teda $m_z g = 100 \text{ g} \cdot g$

Zo závažia teda bolo treba odobrať hmotnosť $m_z = 100 \text{ g}$.

Zo závažia bolo treba odobrať 100 g.

b) Kameň má hmotnosť $m = 250 \text{ g}$ a objem $V = 100 \text{ cm}^3$, hustota kameňa teda je

$$\rho_k = m / V = 250 \text{ g} / 100 \text{ cm}^3 = 2,50 \text{ g/cm}^3$$

Hustota kameňa je 2,50 g/cm³

Správne odpovede:

a) 100 g

b) 2,50 g/cm³

Bodovanie:

2 body

za správnu odpoveď

0 bodov

za nesprávnu odpoveď

kategória 9

Vzorové riešenia

5. séria pre žiakov 9. ročníka ZŠ

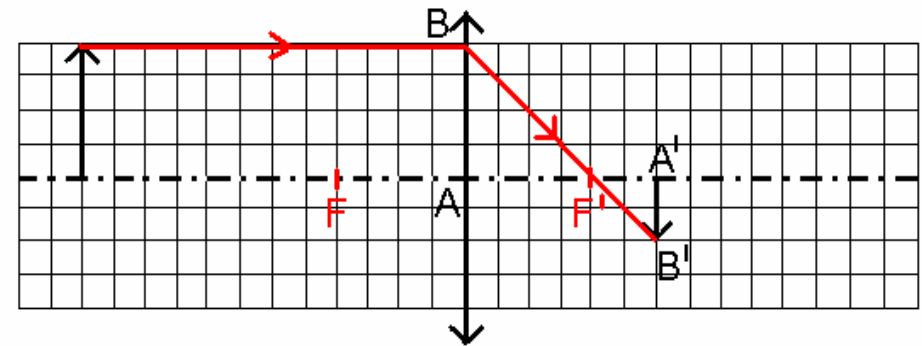
①

a) Označme si:

φ ..... optická mohutnosť šošovky

f ..... ohnisková vzdialenosť šošovky

Nakreslíme si chod lúča, ktorý dopadá rovnobežne s optickou osou a prechádza vrcholom predmetu. Po prechode spojnu šošovkou sa tento lúč láme tak, že prechádza vrcholom obrazu a optickú os pretná v obrazovom ohnisku F' spojky.

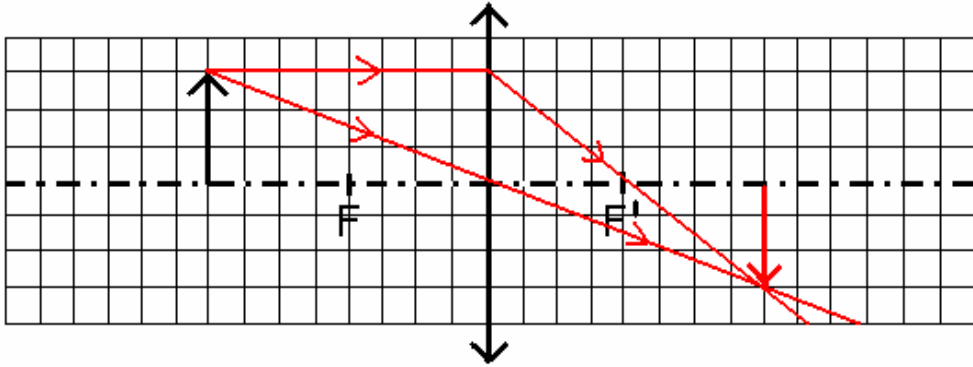
Optickú mohutnosť vypočítame $\varphi = 1 / f$. Aby sme vedeli presne určiť ohniskovú vzdialenosť spojky, nie len graficky, urobme nasledujúcu úvahu.

$\triangle ABF'$ je podobný $\triangle A'B'F'$ podľa vety uu – $|\angle BAF'| = |\angle B'A'F'| = 90^\circ$ a $|\angle BF'A| = |\angle B'F'A'|$, lebo sú to uhly vrcholové. Pomer veľkostí strán $\triangle ABF'$ a $\triangle A'B'F'$ určíme pomocou strán AB a $A'B'$. Pomer týchto strán vyplýva zo zadania (strana AB je rovná veľkosti predmetu) a je 2:1. Preto aj veľkosti strán AF' a $A'F'$ sú v pomere 2:1. Ak úsečku AA' rozdelíme v tomto pomere dostávame, že veľkosť strany AF' je 4 cm. Ohnisková vzdialenosť spojky je $f = 4 \text{ cm}$ a optická mohutnosť:

$$\varphi = 1 / f = 1 / 4 \text{ cm} = 1 / 0,04 \text{ m} = 25 \text{ D}$$

Optická mohutnosť takejto spojky je 25 D.

b) Z grafického riešenia vyplýva, že veľkosť obrazu je **3 cm**. (Pri grafickom riešení sme využili jednak lúč prechádzajúci optickým stredom šošovky, jednak lúč rovnobežný s optickou osou, ktorý sa po prechode šošovkou láme do obrazového ohniska šošovky.) Predmet je umiestnený vo vzdialenosti $2f$ od šošovky. Ak je predmet v tejto vzdialenosti, obraz je skutočný, prevrátený a rovnako veľký ako predmet.

Správne odpovede: a) 25 D   b) 3 cm
Bodovanie: 2 body   za správnu odpoveď
 0 body   za nesprávnu odpoveď

②

a) Označíme si:
 $V_1 = 2 \text{ dl} = 0,2 \text{ dm}^3$ ..... objem vody v hrnčeku
 $V_2 = 12 \text{ l} = 12 \text{ dm}^3$ ..... objem vody vo vedre
 $t_1 = 100 \text{ °C}$ ..... po čiaťočná teplota vody v hrnčeku
 $t_2 = 20 \text{ °C}$ ..... po čiaťočná teplota vody vo vedre
 $t = 0 \text{ °C}$ ..... konečná teplota vody v oboch nádobách
 $c_{\text{voda}} = 4\,200 \text{ J/(kg} \cdot \text{°C)}$ ..... merná tepelná kapacita vody

a) Ak je hustota vody $\rho_{\text{voda}} = 1\,000 \text{ kg/m}^3 = 1 \text{ kg/dm}^3$, tak hmotnosť vody v hrnčeku je $m_1 = V_1 \rho_{\text{voda}} = 0,2 \text{ dm}^3 \cdot 1 \text{ kg/dm}^3 = 0,2 \text{ kg}$ a hmotnosť vody vo vedre je $m_2 = V_2 \rho_{\text{voda}} = 12 \text{ dm}^3 \cdot 1 \text{ kg/dm}^3 = 12 \text{ kg}$.
 Voda v hrnčeku odovzdá teplo $Q_1 = m_1 c_{\text{voda}} (t_1 - t) = 0,2 \text{ kg} \cdot 4\,200 \text{ J/(kg} \cdot \text{°C)} \cdot (100 - 0) \text{ °C} = 84 \text{ kJ}$.
 Voda vo vedre odovzdá teplo $Q_2 = m_2 c_{\text{voda}} (t_2 - t) = 12 \text{ kg} \cdot 4\,200 \text{ J/(kg} \cdot \text{°C)} \cdot (20 - 0) \text{ °C} = 1\,008 \text{ kJ}$.
 To znamená, že väčšie teplo odovzdá do okolia voda vo vedre.

Počas ochladzovania odovzdala viac tepla:
A. voda vo vedre.

b) Úlohu sme už vyriešili v časti a).
Voda v hrnčeku odovzdala do okolia 84 kJ.

Správne odpovede: a) A   b) 84 kJ
Bodovanie: 2 body   za správnu odpoveď
 0 bodov   za nesprávnu odpoveď

③

a) Označíme si:
 $U = 220 \text{ V}$ ..... napätie elektrickej siete
 $P_{\text{RK}} = 2100 \text{ W}$ ..... príkon rýchlovarnej kanvice
 $P_{\text{MR}} = 1200 \text{ W}$ ..... príkon mikrovlnnej rúry
 $P_{\text{CH}} = 200 \text{ W}$ ..... príkon chladničky
 $n = 3,94 \text{ Sk/kWh}$ ..... cena elektrickej energie
 $t_{\text{RK}} = 1 \text{ min}$ ..... čas používania rýchlovarnej kanvice
 $t_{\text{MR}} = 3 \text{ min}$ ..... čas používania mikrovlnnej rúry
 $t_{\text{CH}} = 1,5 \text{ h}$ ..... čas používania chladničky
 W ..... množstvo spotrebovanej elektrickej energie
 $c = ?$ ..... cena za spotrebovanú elektrickú energiu

Najprv určíme množstvo spotrebovanej energie W .
 Ak spotrebič s príkonom 1 kW pracuje 1 h, spotrebuje 1 kWh elektrickej energie. Preto:

$W = P_{\text{RK}} \cdot t_{\text{RK}} + P_{\text{MR}} \cdot t_{\text{MR}} + P_{\text{CH}} \cdot t_{\text{CH}}$.
 Dosadíme číselné hodnoty v kW a h:

$W = P_{\text{RK}} \cdot t_{\text{RK}} + P_{\text{MR}} \cdot t_{\text{MR}} + P_{\text{CH}} \cdot t_{\text{CH}} = 2,1 \text{ kW} \cdot (1/60) \text{ h} + 1,2 \text{ kW} \cdot (3/60) \text{ h} + 0,2 \text{ kW} \cdot 1,5 \text{ h} = 0,395 \text{ kWh}$.

Cenu c tohto množstva spotrebovanej elektrickej energie zistíme nasledovne:

$c = W \cdot n = 0,395 \text{ kWh} \cdot 3,94 \text{ Sk/kWh} = 1,5563 \approx 1,56 \text{ Sk}$

Elektrická energia za takéto použitie elektrosptebeičov by stála 1,56 Sk.

b) Využijeme označenie z časti a).

Ďalej si označíme:

$I_{\text{max}} = 16 \text{ A}$ ..... maximálny prúd prechádzajúci ističom
 I_{RK} ..... prúd prechádzajúci vetvou s rýchlovarnou kanvicou
 I_{MR} ..... prúd prechádzajúci vetvou s mikrovlnnou rúrou
 I_{CH} ..... prúd prechádzajúci vetvou s chladničkou
 I ..... celkový prúd prechádzajúci ističom

Najprv vypočítame, aký prúd prechádza jednotlivými vetvami elektrického obvodu. Celkový prúd I (v nerozvetvovej časti) je daný ich súčtom. Ak $I < I_{\text{max}}$, tak spotrebiče môžu fungovať súčasne. Ak $I > I_{\text{max}}$, tak nemôžu.

Platí $P = U \cdot I$. Z toho: $I_{\text{RK}} = P_{\text{RK}} / U = 2100 \text{ W} / 220 \text{ V} = 9,5455 \text{ A}$

$I_{\text{MR}} = P_{\text{MR}} / U = 1200 \text{ W} / 220 \text{ V} = 5,4545 \text{ A}$

$I_{\text{CH}} = P_{\text{CH}} / U = 200 \text{ W} / 220 \text{ V} = 0,9091 \text{ A}$.

Celkový prúd $I = I_{\text{RK}} + I_{\text{MR}} + I_{\text{CH}} = 9,5455 \text{ A} + 5,4545 \text{ A} + 0,9091 \text{ A} = 15,9091 \text{ A} \approx 15,91 \text{ A}$

Nerozvetvenou časťou elektrického obvodu môže pretekať maximálny prúd $I_{\text{max}} = 16 \text{ A}$.

Keďže $I < I_{\text{max}}$, tak správna odpoveď je:

A. Všetky tri spotrebiče môžu fungovať súčasne.

Správne odpovede: a) 1,56 Sk   b) A
Bodovanie: 2 body   za správnu odpoveď
 2 body   za 1,556 a 1,5563 v a)
 0 bodov   za nesprávnu odpoveď